

նմա տեղի յիջեանին: Յիսուս մեր սիրտերուն դուռը կը բախէ և կ'ուզէ ներս մտնել ու հոն բնակիլ, բայց մեր սիրտերը զբաղած են սնտոյի բաներով, աշխարհն ու սատանան տեղ բռնած են հոն, ու մենք չենք կրնար զանոնք հալածել, և Յիսուս չի կրնար ներս մտնել, վասնզի տեղ չկայ հոն իրեն համար:

Սուրբ Երանգեան տօնը Աստուծոյ գէպի մեզ ունեցած անսահման սէրը կը յիշեցնէ: Այո, Աստուած կը սիրէ մեզ ու կ'ուզէ երջանկացնել մեզի, բայց երբ մերժելու ըլլանք իր սէրը, այն ատեն պիտի զրկուինք իսպառ Անոր այցելութենէն: Բեթղեհէմ չուզեց ընդունիլ Փրկիչը, և Յիսուս անկէ ետք անգամ մըն ալ ոտք չկոխեց այնտեղ, ու իր հրաշքները, վարդապետութիւններն ու բարեգործութիւնները ուրիշ քաղաքներու մէջ կատարեց, ինչպէս կ'իմանանք Ս. Աւետարանէն:

Զգուշանք, որ ասանկ դժբախտութիւն մը մեզի ալ չպատահի: Յիսուս այսօր աշխարհ գալով կ'ուզէ այցելել մեզի, կ'ուզէ տեղ գրաւել մեր սիրտերուն մէջ: Պատրաստ ըլլանք ուրեմն զինք ընդունելու. վասնզի եթէ անգամ մը մերժենք, գուցէ այլևս չկարենանք ընդունիլ զինք, ինչպէս որ Բեթղեհէմ այնուհետեւ զրկուեցաւ Անոր այցելութենէն:

Աղօթենք ուրեմն այսօր, աղօթենք մեր բովանդակ կեանքին մէջ բոլոր անոնց համար, որոնք չեն ճանչնար կամ չեն ուզեր ճանչնալ Յիսուս Քրիստոսը: Թո՛ղ մարդացեալ Աստուածորդին, որ ծնաւ այսօր փրկելու համար աշխարհը, դարձի ու ապաշխարութեան շնորհը պարգևէ այդպիսիներուն: Աղօթենք մասնաւորապէս մենք մեզի համար, և ողբանք՝ եթէ մինչև այսօր մեր բարի և մարդասէր Տիրոջ համար չենք կըրցած արժանաւոր տեղ մը պատրաստել մեր սիրտերուն մէջ: Այն մասերին առջև, որ իրեն իբրև օրօրան ծառայեց, և ուրկէ անուշ ժպիտ մը կ'արձակէ դէպի մեզ, երդում ընենք սրտանց սիրելու զինքն ու ծառայելու իրեն այսուհետեւ: Այո, առաջին տեղը յատկացնենք սիրտերնուս մէջ մեր քաղցր ու բարի Փրկիչին, ու բնաւ չկասկածինք թէ Ան ալ ի փոխարէն իր ընտրեալներու կարգին պիտի դասէ մեզ իր փառաւոր արքայութեան մէջ:

Մ. Ե. Ն.

ՊԵՏՔ Է ՔԱԼԵԼ ԵՐԱԶԻՆ

«Խնդրեցիք նախ զարգայալիս
Աստուծոյ...»: (ՂԱՍ. ԺԲ. 31)

Ճիշտ պիտի չըլլար անժամանակ եւ ուշացած համարել խորհուրդը այս պատգամին: Ոչ այն օրերուն, երբ աստուածային Վարդապետին քայլերը կը տանէին զինք իր վախճանին, իր Մեծ Զոհին, եւ ոչ այսօր, երբ այնքան հեռու կը զգանք մենք զմեզ, արքայութեան ստուերներուն իսկ նստելու: Իր առաքելութեան վերջին հանգրուանէն, իրեններուն հետ մտերիմ խօսակցութեան մը մէջ ըստած այս բառերը, խորունկ բեկումնէն կուգան իր փորձառութեան՝ իր ժողովուրդէն: Ինք Աստուծոյ արքայութեան քարոզութիւնը բերելու էր եկած մարդերուն: Ու երեք տարիներ չէին բաւած կարծես հասունցնելու համար կորիզը իր այդ խօսքին: Այդ էր ամբողջ խորհուրդը իր մարդեղութեան: Եւ ամէն հրաշք, ամէն բժշկութիւն Աստուծոյ արքայութեան ըզձանքը մատչելի դարձնող արարք մըն էր իրեն համար: Այս կը հաստատէ նաեւ վկայութիւնը աւետարանիչներու, ամէն անգամ որ կը կրկնեն — և միշտ բժշկութիւնէ մը, մարդկութեան տառապանքները ամոքող արարքներէ յետոյ, — «Երջէր ի քաղաքս և քարոզէր զաւետարանն արքայութեան» (Մտթ. Գ. 27, Թ. 35): Ըսել ուզելով այսպէս, թէ այդ աշխարհը, մարմինէն, ասոր ցաւերէն ազատագրուած հոգիներուն երանութեան աշխարհն է: Եւ սակայն, այս բոլորին հակառակ, նոյն ժողովուրդը, դեռ քիչ առաջ ստիպեր էր զինք Անմիտ Հարուստին առակը պատմելու, զայրոյթով մը՝ անոր կուրացած հեշտասիրութեան, նիւթապաշտութեան դէմ: Ու նոյն փորձառութեան արձագանգն է հիմա, որ տարբեր ձեւ ու տրտմութիւն կ'առնէ իր բառերուն և ձայնին մէջ, երբ կ'ըսէ իրեններուն. — «Բայց խնդրեցէք նախ զարքայութիւնն Աստուծոյ, և այն ամենայն յաւելցի ձեզ»:

Ի՞նչ հարկ կրկնութեան, տալու համար պարունակութիւնը այդ արքայութեան: Անիկա խորունկ երազն է ամէն հոգիի:

Ճիշտ է որ թագաւորութեան մը խոր-

հրդապատկերով մտածուած է յաճախ անիկա: Ճիշտ է որ անոր մասնակցողները, անոր բարիքներուն արժանի հանդիսացողները ընտրեալներ, իրենք զիրենք այդ վայելումին յարգարողներ են: Սակայն չէր կրնար աստուածային այդ թագաւորութեան ըմբռնումը այնքան սահմանափակ ըլլալ, միատարր, միակ ցեղի մը դաւակներուն վերապահուելու աստիճան, ինչպէս էր ատիկա մտածումին մէջ հրեայ ցեղապաշտութեան: Սխալ էր մանաւանդ երկրաւոր թագաւորութեան մը գրութիւնը, մարմնական, տնտեսական, փառատենչիկ ակրնկալութիւններու հետապնդումը տեսնել, և նպատակ իրեն դնել անոր գոյութեան:

Արքայութեան երազը, աւելի խորունկ իրողութեան իր հանգամանքով, կ'ուրանայ ամէն մասնաւորութիւն՝ ազգային ու անհատական, կազմելու համար նոր որակով թագաւորութիւն մը, հոգիներու աշխարհէն: Եւ այնքան ընդարձակ՝ բոլոր մարդերը առնելու չափ իր հովանիին և իր վայելումին: Ո՞րն է այն հոգին, որուն երջանկութիւնը կարենար անխառն մնալ, անդրադարձով իր աչքերուն դիմաց պտտող ցաւերուն, մարդկային տառապանքներուն, երջանկութեան ծարաւը ունեցող իրեն նմաններուն: Երջանկութիւնը գերազոյն բարութեան հոգեվիճակն է, զեղումն է: Ի՞նչպէս ըմբռնել որ այդ լիութեամբը զեղուն հոգիներ, իրենց երջանկութեանը մէջ իսկ, չտառապէին ցաւակոծ հոգիներու հաշույն: Երբ հաւանական ալ է որ այս վերջիններու կարգին գտնուին սիրելիներ՝ իրենց յիշատակի խորշերը յարգարած երանութեան վայելքը ապրող իրենց հոգեկան դրութեանէն ներս:

Այս է պատճառը որ արքայութեան ըրձանքը նկատենք ամէնէն խորունկ երազը ամէն հոգիի: Նոյնիսկ անոնց՝ որոնք պիտի վարանէին անոր կարելի իրականութիւնը ըմբռնելէ, խոստովանելէ Ո՞վ պիտի չուզէր քալել այդ երազին: Չէ՞ որ ինքզինք ամբողջ, լեցուն զգալն է ատիկա: Զերծ՝ պակասին, կարօտին տառապանքէն: Աշխարհ մը, ուր բարութիւնը քաղցր կամար մը ըլլայ մարդոց նայուածքէն, մտածումէն, կեանքէն, գործերէն բխող: Ուր, Չարէն հարուածեալը կրկնապէս չխոչտանգուի մարդերէն: Ուր, ամէն իրէ, ամէն էակէ

աստուածային շունչ մը գոլորշիանայ, թեթեւ, անըջային, իրական: Ուր, մարդերը նուազ տառապէին մարմինէն, ասոր լայն տիրապետութեանէն: Ու ատիկա այսպէս՝ յաւիտեաններով:

Ու ատիկա այսպէս՝ նաեւ յաւիտեաններէն:

Ի՞նչ է իմաստը կրօններուն: Ինչո՞ւ կը տարուինք զանոնք ընդոծին համարելու մարդուն էութեան: Կա՞յ ժողովուրդ մը որ իր երջանկութեան խորունկ ըրձանքը պատարագ դրած չըլլայ խորանին վրայ իր պաշտումներուն: Մինչև իսկ շատ վարերէն սկսելով մարդկային ծագումին: Ի՞նչ են խոստովանելը բոլոր պետութեանց, ձգտումները բոլոր քաղաքակրթութիւններուն: Պաղատելի՞ն, բարօրութիւն, լուսաւորութիւն: Չէ՞ որ ասոնք միւս անուններն են արդէն երջանկութեան: Բայց մինչև քրիստոնէութիւն, ամէն կրօն, ամէն պետութիւն, ամէն քաղաքակրթութիւն անբաւարար է եղած ամբողջական ընդգրկումի մը, իրագործումի մը, այդ ակնկալութեան: Ասոնցմէ իւրաքանչիւրը մէկ մէկ թե միայն լուսաւորած, մէկ մէկ ակօս միայն խոր փորձած է բանալ երջանկութեան ըմբռնումէն: Ու ատով՝ թերի: Ու ատով՝ մարդերը կրակին մէջը ապրեցուցած՝ անդիմադիր այդ ծարաւին:

Քրիստոնէութիւնը կուգար ճիշտ շեշտը գտնել տալու մարդկութեան, իրեն միակ զաղտնիքը անոր ծարաւին յագեցումին: Դարերու ճիշդ, քաղաքակրթութիւններու ամբողջ փորձերը չէին յաջողած հաճեցնել մարդկային հոգին: Հրեայ ժողովուրդը ամէնէն աւելի զգացեր էր տառապանքը այդ որոնումին: Ո՞վ մէկ առանձնաշնորհում, ոչ մէկ մարդկօրէն մտածելի միջոց կարող չէր եղած տալ իրեն համայնական երանութեան մը վայելքը: Ո՞չ իր զոհերը՝ Եհովային հաշտ աչքը հովանաւոր ունենալու համար անապատի, թափառումի, գերութեան իր տարիներուն: Ո՞չ իր բանականները՝ յանուն Աստուծոյ փառքին, իր ալ տիրապետութեան տենչանքը գոհացնել կարենալու համար: Ո՞չ իր վաճառականութիւնը՝ «մեղր ու կաթ»ով առատացնելու չափ ամայութիւնները իր լեռներուն ու դաշտերուն: Սակայն, դարերու այդ նօգեհուկութիւնը, պատրաստե՛ր էր կարծես զայն աւելի հեշտ հե-

ռազմապետ համար ճամբան, ուրկէ զինքը տանիլ պիտի փորձէր, իր՝ ինչպէս ամբողջ մարդկային հոգիին հաղորդ մէկ զաւակը իր արիւնին: Հոգ չէ թէ պիտի տառապեցընէր զայն, իր թիացած կարողութիւններուն ըմբռնողութեամբը: Ու հազիւ ալ կարենար բացուիլ զալիլիացի Նոր Տեսանողէն աւետարանուած երանութեան պատգամին:

Դարեր սակայն, ու քաղաքակրթութիւններ, պիտի քալեն այդ նոր տեսիլքին ուղիով: Ու մինչև այսօր:

Անոր մէջ ճոխութիւն, վայելք, դրամ, փառքեր, նիւթական զիւրակեցութիւն, բոլորը վերածուած են իրենց նուազագոյն բայց ճշմարիտ արժէքին: Որքայութիւնը, Յիսուսի մտքին մէջ, հանդիսարանն է համապարփակ ապրումներու, ուր շեշտը ըլլար ոչ թէ նիւթեղէնին ալի հոգեղէն իրողութիւններու վրայ դրուած: Նորաստեղծում մը, վերգնահատանք մը արժէքներու — Սիրելի թշնամին, յաղթել չարին բարիով, տառապիլ ցաւերովը իր նմաններուն, հրճուիլ երանութեամբը քոյր-հոգիներուն, մօտենալ մարդերուն իրեն ընտանի, նոյն երազէն համագրաւուած էակներու: Նոյն Հօրը պատկերը տեսնել անոնց մէջ, ու ճանչնալ իր «եղբայր»ը, առանց ժամանակի ու ցեղի խտրութեան, և այսպէս համայնական զգացումով մը ապրիլ լուսաւոր աշխարհը նորաստեղծեալ այս թագաւորութեան: Ահա արքայութիւնը: Որունկ երազը ամէն հոգիի: Ազատութեան, հաւատարմութեան, եղբայրութեան դարաւոր խոհա՛լը՝ բոլոր մեծ շարժումներուն, տարերային պոռթկումներուն: Որպէսզի զազրին կեղեքումները, վերնան դասակարգային խտրութիւնները, հետախաղաղ ջնջուին ունևորի-չունևորի պայքարներու արդիւնք աններդաշնակութիւնները: Ու մարդոց հոգին ապրի հրճուանքը աննիւթ իր աշխարհին:

Համայնական այս երանութեան տիրական կարօտը ունին տողերը վերջին դարու մեր ամէնէն թաւշային, անուշ զգացումներու, անբջային հպումներու վայելքը անձկացող քերթողին, երբ «Արդի Մարդուն Հայր Մերը» կը բանաձևէ՝ աղօթելով. —

«Տո՛ւր ինձի, Տէ՛ր, ուրախութիւնն անանձնական, ծաղիկներու պէս զայն ժողովեմ՝ նստիս վրան՝ նայաւածներուն մէջ ամէնուն և ամէն օր...»

Ու հոսուն համերգի մը պէս, աղօթքը ծխածան մեղեդին կը դառնայ զանգակներու, ճրագներու, բաշխուող երանութեան, գութի՝ հանդէպ զրկեալներու, տառապողներու: Կենսայորդ արեւը, անձրեւ ձերեւուն ու մանուկներուն, դաշտերուն, գեղջուկներուն ու բանուորին: Եւ այս բոլորին հետ, անանձնական ուրախութիւն մըն է որ կը լիցուի հոգիին մէջը քերթողին, ինչպէս նաեւ ամէն սիրող էակի, իր աղօթքի աւարտումին, գերագոյն հրճուանքի մը մէջ կամարելով մրմունջը:

Տո՛ւր ինձի, Տէ՛ր, ուրախութիւնն անանձնական, ժողովե՛մ՝ ձոզւոյն մէջ ամէնուն, նստայնական Հոգւոյն ամէն մասնիկներուն մէջ՝ ամէն ժամ:

Նամբաներէն, ու գետերէն, ու դաշտերէն, Անտառներէն, ու լեռներէն, ու ձորերէն, Տանիքներէն, ու տուներէն, ու դուռներէն՝

Տո՛ւր ինձի, Տէ՛ր, ուրախութիւնն անանձնական:

Աստուծոյ արքայութիւնն է ասիկա, երկրի վրայ:

Ի՞նչպէս ըսել սակայն, թէ աւելի երջանիկ ենք մենք այսօր, որովհետեւ մեր քաղաքակրթութիւնը հարկւրապատիկ աւրագ ու առատ կը հայթայթէ մարդուն բոլոր նիւթական կարիքները: Ի՞նչպէս հպարտանալ ճարտարապետական մեր ամէնէն գեղեցիկ կառոյցներով, պալատներով: Մեր ճարտարարուեստին վերջին կատարելագործումներով, նորաձեւութիւններով: Ձեռք խորհրդի թէ հոգ իսկ է մեր դժբախտութիւնը: Ծախուածներ ենք մենք մեր ձեռակերտներուն: Մեր վախճանին հետքը կորսնցուցած նաւորդներ: Որովհետեւ մեր բոլոր կարողութիւնները համագրաւուած են նիւթին, վայելքին, փառքին տիրակալութենէն և ասոնցմէ բխող թեւադրանքներէն: Տեղ ունի՞ Աստուծոյ արքայութիւնը այսօրուան արժէքներու տախտակին վրայ, այնպէս ինչպէս էր անիկա ապահովաբար մտածումին մէջը երկնասաք Վարդապետին: Ծիշտ է որ աշխարհ կը զիմէ գէպի աւելի հանգըստաւետութիւն, զիւրակեցութիւն: Բայց նուաճելու համար զանոնք, եթէ ոչ ենթարկուելու համար անոնց: Սակայն ե՞րբ, վայելքին կիրքը կրցեր են մարդիկ յազեցընել: Մարդիկ յաճախ անոր ապարանքին կ'ուղղուին, բայց քիչ անգամ կը յաջողին ապահովել իրենց յաղթանակը անոր վրայ:

եւ յետոյ, նոր չէ որ ամէնէն ծանր տագնապները ամէնէն չքող ապարանքներու մէջ իրենց շարաւր կ'ամբարեն։ Ի՞նչ կը մնայ այսօր, մեծ փառքերէն, մոռոմուրդներ իւրենց զէնքերու սարսափին ներքեւ գողացնող յոխորտանքներէն հսկայ կայսրութիւններու, համբաւաւոր քաղաքակրթութիւններու։ Ոչ իսկ դամբարան։ Անոնք ապրեցան, իրենց զրաւները գնելով ճղճիմ եսութեանց, անձնահաճ վայելքներու վրայ, ու ժամանակը եկաւ սրբել անոնց անունէն ամէն բան։ Ու կը մտածենք՝ ի՞նչ կը պակսէր անոնց՝ զրամէն, ճոխութենէն, հանգիստէն, վայելքէն, փառքերէն, նիւթական ամէն կերպ դիւրութիւններէն։

Ի՞նչ կը պակսի նաեւ մեզի, այդ բուրբէն։

Ու կասկածը կուգայ մեր չլթներուն՝ հարցնելով թէ մեր պիտի առաջնորդէ մեզ մեր քաղաքակրթութիւնը։ Ձենք կրնար հաւատալ որ մարդիկ ուրացած ըլլան իրենց հոգիներուն խորունկ երազը։ Դէպի զարգացում, ազնուացում, լուսաւորութիւն գացող մարդկութեան մը մէջ լիճպէս ըմբռնել խաւարեցումը կարելի պայծառութեան, երջանկութեան։ Եւ արքայութիւնը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ազնուացումը մարդկութեան. բարձրացումը իր «խոտի կեանքէն», «անասնային ճարակումէն» դէպի ոլորտը հոգեղէն էակին, որուն պատկերովը ստեղծուած է ինք՝ մարդկութիւնը։ Ու Աստուծոյ արքայութիւնը մարդուն արքայութիւնն է՝ աշխարհի վրայէն իսկ։ Անոր հոգիին հաճեցումը։ Եւ այդ իսկ պատճառաւ եթէ ոչ միակ, առնուազն ամէնէն կարելի ու ներելի սփոփանքը՝ զոր մարդկութիւնը կրնայ տալ ինքզինքին։ Աստուծոյ Որդիին տրամութիւնը և խորունկ բեկումը կուգար տեսնեալ այն փորձառութեանէն, զոր ունեցաւ Ան իր շունչին և իր խօսքին ամէն օր զիմոյ բազմութիւններէն։ Ու աւելի գառնութիւն կը խառնուէր այդ փորձառութեան, տեսնելով որ ամբողջ փարիսեցի, օրինական ու կրօնաւորական դասակարգը, խրած կը մնար աւանդական իր մոլորանքին մէջ։ Նախանձախնդիր իր զարաւոր ու զիմազեղծ իրաւասութիւններուն. ձեւապաշտ, «միւլկը անգամ քամող», կեղծաւոր, կեղծքող, օրէնքին հոգիէն պարպուած։ Որոնց «խմբէն» զգուշացուցած էր արդէն իր աշա-

կերտները, շարունակողները չգառնալու համար անոնց աւանդութեան։

Ի վերջոյ ուրիշ է գիտնալը, և ուրիշ՝ իր գիտութիւնը ապրիլ կարենալը, զայն կեանքի վերածելը։ Ընկերութիւններու, հաստատութիւններու ճակատագիրը վարել, գտնելն է յաւիտենական, անսուտ շէշտը կեանքի ըմբռնումին, անով իմաստաւորելու համար թաւալուն մեղեդին անհատներու համբուած օրերուն։ Ուրիշ խօսքով, մարդուն էութիւնը իր ճակատագրին առաջնորդելու այդ արարքով իսկ իրագործել է տեսիլքը արքայութեան։

Այսօր ալ նոյնքան իրաւ է այդ երազը։

Հակառակ մեր բազմահոգ օրերու ըզբաղանքներուն, քիչ է թիւը մարդոց, որոնց ձեռքը չերկարի ուրիշի մը արտին, անոր քրտինքովը հասկ կապած ցորենը չխլելու։ Որոնք երանութեան մը երկինքը այնքան մօտիկ զգան իրենց հոգիին, երբ տուն դարձին յիշեն օղնութեան ձեռք երկարիլը իրենցմէ դէպի ինկած մը, կեանքէ վրիպած մը։ Որոնք, տակաւին, գիտնան, հակառակ դրամին անհաշուելի երկրպագուներուն, հաւատարիմներուն, անոր շլացնող փառքէն չհրապուրուող տրտում հերոսներու պէս, իրենց աղքատութեանը մէջ իսկ իրենց հոգիին պարզութիւնը, անուշութիւնը, ազնուականութիւնը դերագոյն ըսփոփանք մը իբրեւ պտոցնել աշխարհի երեսին։ Այս բոլորին հետ, ու փաստովը մանաւանդ անոնց՝ որոնք հաւատացողներ են այս աշխարհի վրայ իրենց հիւրեր ըլլալուն, հանդերձելով ալ իրենքդ իրենք միւս կեանքին՝ որ յաւիտենութիւն մըն է ասկէ անդին շարունակուող, լիճպէս կրնանք փակել դռները մեր սրտերուն։ Պէտք ունէ՞նք, քսան դարեր առաջ պատգամուած այդ հրաւերին պայծառ և ստոյգ խորութիւնը տեսնելու համար, ապրիլ կրակը, խորտակումը մեր օրերու խաւարին։ Ո՛րքան տարբեր պիտի ըլլար ճակատագիրը մեր տարիներուն, եթէ յաղթանակներու, զէնքի, վայելքի, փառամոլ տենչանքներու, ընչասիրութեան խլուրդներ, և մեր շուրջը ամէն օր իրենց աւերակոյտը յաւերժացնող ճղօր իրենց լիճպէս չնսեմացնէին երազը մեր հոգիներուն։ Բացառիկ արթնութեամբ ընտրեալներու միայն յաջողուած է իրենց միտէն, իրենց ջիղերէն առաջ հագած ըլլալ

ՄԱՆԸ ԵՒ ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

Յաւիտենականութեան եւ ժամանակի յարակարծիքը (paradoxe) գոյութիւն չունի միայն յարաբերաբար աշխարհի ըլլալիքին, ան կը հաստատուի նաեւ անձին վախճանին պարագային: Արդարեւ, կ'առարկայացնենք յաւիտենական կեանքը, զայն կը նիւթացընենք և կը շփոթենք անդրգերեզմանեան գոյութեան հետ: Ան կ'երեւայ մեզի իբրեւ վայր (sphère) մը էակին, պարզապէս բոլորովին տարբեր մերինէն: Բայց յաւիտենական կեանքը, եթէ զայն առնենք ներքնապէս, իր սկզբունքով իսկ ունի բոլորովին ուրիշ յատկութիւն մը քան բնական եւ նոյնիսկ գերբնական կեանքը՝ նկատի առնուած իր ամբողջին մէջ: Անկէկա ոգեկան կեանք մըն է, ուր յաւիտենականութիւնը կը սկսի տակաւին ժամանակին մէջ: Եթէ մարդուն կեանքը ամբողջութեամբ փոխակերպուած ըլլար ոգեղէն կեանքի, եթէ ոգեղէն սկզբունքը վերջնականօրէն նուաճէր հոգեկան եւ մարմնական տարրը, մահը՝ իբրեւ բնական իրողութիւն, երբեք պիտի չյայտնուէր, եւ յաւիտենականութեան

ժամանակը, ու մտած ըլլալ տարբեր տարբեր բարեխառնութիւններուն մէջը անոր ջուրերուն: Եւ սակայն ամէն մարդու տըրուած է հաշտ ապրիլ ինք իր մէջ, ինք իր հոգիին հետ, զայն տանելու համար իր ամէնէն մաքուր վախճանին, Լոյսին, համայնական Սիրոյն, Երջանկութեան: Որովհետեւ այդ է լիութիւնը, արքայութիւնը հոգիին. նոյնքան երկնային, աստուածային, որքան մեր էութիւնը: Անփոխարինելի այս լիութեան, ներքին հրճուանքին գիւտը կ'ընէ նաեւ միւս պատգամը Յիսուսին — «Արքայութիւն Աստուծոյ ի ներքս ի ձեզ է» — մատնանշելով աւագանը որուն ճոխութեան, վայելչութեան ի սպաս պէտք է գործածուի ամէն շնորհ, ամէն կարելիութիւն որ երկնքի արքայութեանէն երակ մը կը բանայ բացաստանին վրայ մեր հոգիներուն:

ԹՈՐԳՈՄ ԱՔԵՂԱՅ

մէջ անցքը առանց միջնորդի տեղի պիտի ունենար: Վասնզի, յաւիտենական կեանքը ապագային կեանքը չէ, այլ ներկայինը, վայրկեանին խորութեանը մէջ, ուր կ'իրաւ գործուի ճշգրտօրէն ժամանակին խզումը: Ահա թէ ինչո՞ւ այն յղացքը, որ կը դնէ յաւիտենականութիւնը ապագային մէջ, իբրեւ անդրգերեզմանեան գոյութիւն, որ մահուան կը սպասէ, ժամանակին մէջ հազորդակցելու համար աստուածային կեանքին, կը սարգէ բարոյադիտական սխալ մը: Ապագային մէջ, ի վերջոյ, յաւիտենականութիւնը պիտի չհաստատուի երբեք, որովհետեւ ան իր մէջ գէշ անվախճանութիւն ունի միայն: Եւ զժոխքն է միայն որ կրնանք նկատի ունենալ այս կերպարանքին տակ: Կեանքի առարձակման (projection) այս դադարումը ժամանակին մէջ, կը համապատասխանէ, ըստ Հայտէկերի եղբարանութեան (terminologieին) մտահոգութեան այն դադարումին, որ ժամանակի մէջ կը բերէ էակը: Մահը, դուրսէն գոյութիւն ունի իբր որոշ բնական իրողութիւն մը, որ կը յայտնաբերուի ապագային մէջ, և կը յայտնէ ժամանակաւորութիւնը (temporalisationը) էակին, ու կեանքի առարձակումը ապագային մէջ: Դեբսէն, այսինքն յաւիտենականութեան տեսակէտէն, յայտնուող վայրկեանի խորութեան մէջ, մահը գոյութիւն չունի, ան մէկ պահն է միայն յաւիտենական կեանքին, կեանքի խորհուրդին: Մահը գոյութիւն ունի միայն աստեղորին մէջ, ժամանակաւորութեան (temporalisé) էակին մէջ, «բնութեան» կարգին մէջ: Եւ որպէսզի ոգեկանութիւնը զարգացնենք, մարդը զնենք գոյութեան ուրիշ կարգի մը մէջ, հաստատելու համար յաւիտենականը կեանքին մէջ, պէտք է մահը ընկճենք, զայն յաղթահարենք: Բայց մահը ընկճելը և յաղթելը ըսել ուզել չէ զայն մոռնալ և անզգայ դատնալ իր նկատմամբ, այլ զայն ընդունել ոգիին մէջը, ուր կը դադրի ըլլալէ բնական իրողութիւն մը ժամանակին մէջ, դառնալու համար յաւիտենականէն ըսող իմաստի յայտնութեան:

Անձնական, ինչպէս տիեզերական յայտնութիւնները, ազգերու և քաղաքակրթութիւններու, ինչպէս ընկերութեան և պետութեան պատմական ձեւերու մահերը, կը յայտնեն կեանքի յաւիտենական ճշմար-